

Úvodné slovo

Kríza štátu

Bonko

Letné dovolenkové mesiace takmer všade vo svete bývajú spravidla mediálne vágne. Záujem ľudí o politiku ešte viac klesá a aj politici sa prestávajú tváriť, že pracujú. Rok 2005 predovšetkým na severnej pologuli je však zdá sa výnimočný. Z mnohých udalostí uvediem len tri, ktoré vyvolanými

javmi majú mnoho spoločné.

Prvou vážnou udalosťou bol hurikán Katrina, ktorý zasiahol Mexický záliv a tvrdo dopadol na USA. Predbežne odhadnuté škody predstavujú cca. 50 mld. dolárov. Veľa? Málo? Ťažko povedať. Predstavuje to však 0,5% HDP Spojených štátov amerických s tendenciou ďalšieho nárastu, čo sa dotkne nielen americkej ekonomiky, ale aj ekonomiky sveta. Do určitej miery už to ovplyvnilo vývoj cien ropy vo svete a odhalilo jednu nepríjemnú skutočnosť. Ropy by bol relatívne dostatok, chýbajú však rafinárske, hlavne moderné kapacity. Preto aj EÚ vyzvala členské štáty na vytvorenie strategických rafinárskych kapacít. Hurikán odhalil však aj ďalšiu nepríjemnú skutočnosť, že vláda USA reagovala oneskorene a zmaťočne, aby zmiernila utrpenie vlastných postihnutých občanov.

Druhou udalosťou, ktorá zneistila aj EÚ bol a je vývoj politickej situácie v Nemecku. Nepriaznivý niekoľkoročný sociálno-ekonomický vývoj v tejto krajine spôsobil, že vládnuci socialisti a zelení pri nedostatku spoločenskej konsenzuálnej dlhodobej stratégii riešenia problémov začali strácať podporu občanov. Ukázalo sa však, že ani vyvolané predčasné voľby riešenie nepriniesli. Vysoké predvolebné preferencie pravicových strán CDU/CSU vo voľbách sa rozplynuli práve na nedostatku stratégie koncepcnosti budúcich reforiem.

Tretou udalosťou, ktorá síce nemala vonkajší dosah, ale zamestnávala domáce médiá a občanov bola naša vnútorná politická kríza moci a demokracie. Občan bol masírovaný amorálnosťou zmienek a podnikateľskými aktivitami dnes už exministra Ruska. Právom sa však možno pýtať, páni politici a to ste tri roky nevedeli s kým spoluplátnete? A nie sú rovnako amorálne nevyriešené kauzy s úplatkami v KDĽ, financovanie SDKÚ alebo dlhodobý prenájom sociálnych zariadení regionálnymi poslancami za SMK v rámci VÚC Nitra? Dnes už je jasné, že ide o budúce voľby a podiel na moci. Scenár pred desiatkami rokov opísal spisovateľ Mňačko v knihe „Ako chutí moc“.

Načrtnuté tri nesúvisiace udalosti javov majú jedno spoločné. Občan z hľadiska jeho potrieb je na konci záujmu štátu a jeho politicko-mocenských štruktúr. Je to nebezpečný signál, že štát stráca svoje funkcie ako najvyššia forma združenia občanov. Jeho systémy sú

zbyrokratizované, ťažkopádne a nedostatočne umožňujú občiansku participáciu na demokracii moci. Rovnako chýbajú dlhodobé konsenzuálne stratégie rozvoja spoločnosti, ktoré až príliš často sú nahrádzané dlhodobými globálnymi stratégiami nadnárodného kapitálu, za účelom maximalizácie zisku. To však musí vyvolať celosvetovú spoločenskú krízu, na čo nie raz upozorňoval aj NEZES.

Ing. Anton Bonko

Ekonomický komentár

Pokračovanie poklesu výkonnosti eurozóny

Vyhliadky eurozóny zhoršuje stále vysoká cena ropy, ako aj slabé ekonomiky jednotlivých členských krajín. Medzinárodný menový fond (MMF) opäť znižuje svoje prognózy tohtoročného a budúročného ekonomického rastu eurozóny. Pre oba roky znížil svoje predpovede oproti jarným prognózam o 0,3 percentného bodu. HDP eurozóny by tak v tomto roku mal vzrásť iba o 1,3 % a budúcom roku o 2 %. Zároveň kritizuje nedodržanie rozpočtových pravidiel Paktu stability a rastu.

Predseda Európskej komisie José Manuel Barroso hneď po svojom nástupe signalizoval, že v centre pozornosti jeho tímu budú ekonomické reformy a Lisabonská agenda. Toto vyhlásenie bolo bezprostredne po tom, na čo upozornila nebývala kritická správa Pracovnej skupiny vysokej úrovne o stave Lisabonu pod vedením bývalého holandského premiéra Wima Koka v závere minulého roka. Nosným mottom správy bolo zjednodušenie hodnotiacich kritérií, ale zároveň zachovanie komplexného prístupu, ktorý hospodársky rast kombinuje s cieľmi v sociálnej oblasti a oblasti životného prostredia. Doterajší pokrok nebol adekvátny predovšetkým z dôvodu nedostatku odhodlania a politickej vôle predovšetkým niektorých pôvodných krajín EÚ.

Slovensko sa k Lisabonu hlási, v ňom sa zasadzuje za urýchlené štrukturálne reformy tak na úrovni EÚ, ako aj na úrovni členských štátov. V zmysle týchto záverov naša vláda prijala strategický dokument „Stratégia konkurencieschopnosti Slovenska do roku 2010“, ktorý je postavený na tzv. znalostnej ekonomike. Plnenie zámerov Lisabonskej stratégie má pre Slovensko širší význam. Popri hlavnom ciele, ktorý má zabezpečiť, aby Slovensko čo najrýchlejšie dobehlo životnú úroveň najvyspelejších krajín EÚ, je to aj vstup do eurozóny prijatím spoločnej meny euro na základe splnenia požadovaných kritérií. Dosiahnuté výsledky však majú svoje rezervy, aj napriek lepším výsledkom ako sú v krajinách eurozóny. Vyplýva to z komentára plnenia maastrichtských kritérií.

Súčasný stav plnenia kritérií nie je priaznivý. *Slovensko zatiaľ splňa iba jedno z maastrichtských kritérií potrebných na prijatie eura.* Ide o dlhodobú úrokovú mieru, ktorá v júni 2005 dosiahla úroveň 4,3 %, pričom referenčná hodnota je 5,9 %. Podľa analýzy dosiahol verejný deficit v roku 2004 výšku 3,3 % hrubého domáceho produktu (HDP),

pričom referenčnou hodnotou sú 3 % HDP. Fiškálne kritérium Slovensko teda nespĺnilo ani napriek tomu, že *verejný dlh* dosiahol vlni úroveň 43,6 % HDP, ktorá je pod referenčnou úrovňou 60 % HDP. Na splnenie fiškálneho kritéria je však potrebné plniť obe podmienky: výšku verejného deficitu aj výšku verejného dlhu. Dobré výsledky iba v jednej oblasti nestačia. Ďalším kritériom je *miera inflácie*, ktorej dvanásťmesačný priemer by nemal presiahnuť referenčnú hodnotu 2,3 %. Keďže na Slovensku bola miera inflácie k júnu 2005 na úrovni 4,5 %, SR podmienku cenovej stability nespĺňala. Podľa analýzy však medziročná inflácia k júnu 2005 "bola iba na úrovni 2,5 % a v blízkej budúcnosti výrazne klesne aj dvanásťmesačný priemer". Posledným maastrichtským kritériom je nominálny výmenný kurz, stav jeho plnenia však NBS nehodnotí, keďže na to nie sú splnené podmienky. Rizik pre splnenie maastrichtských kritérií je podľa NBS viacero. Vzhľadom na uskutočňované reformy nemusí dôjsť k naplneniu príjmov štátneho rozpočtu, alebo sa nemusia naplniť dlhodobé prínosy prebiehajúcich reforiem. Neistotu predstavuje aj výpadok príjmov v súvislosti s 2. dôchodkovým pilierom. Riziko vyššej inflácie sa spája predovšetkým s vývojom miezd. Tu je podľa analýzy potrebné zabezpečiť, aby ich rast bol v súlade s rastom produktivity práce. Ceny nahor môže tlačiť aj negatívny vývoj na trhu s ropou.

Európska komisia rozhodla v máji v záujme riešenia nepriaznivého vývoja ekonomiky, že členské štáty únie musia vypracovať *národné programy reforiem*. Komisii ich musia predložiť do 15. októbra 2005. Programy súvisia s plnením cieľov revidovanej Lisabonskej stratégie. Členské štáty majú v programoch jasne definovať priority, na ktoré sa v horizonte troch rokov zamerajú. Hlavným cieľom programov má byť pritom vyšší ekonomický rast a vytváranie nových pracovných miest. Programy by mali obsahovať tri základné časti: makroekonomické a mikroekonomické priority a priority, ktoré sa týkajú zamestnanosti.

Tieto otázky by mali byť v súčasnosti v centre pozornosti vládnej koalície. Dlhšie obdobie však môžeme sledovať mocensky zápas v jej vnútri, ktorý v týchto dňoch vrcholí zmenami na viacerých ministerských postoch aj v NR SR. A životne dôležité ekonomické a sociálne otázky zostávajú stranou, na škodu celého Slovenska. Od prijatia Národnej lisabonskej stratégie uplynulo času viac ako dosť. Nekonečné opakovanie otrepaných fráz typu zvýšenie investícií do vedy a výskumu, liberalizácia ekonomík a dobudovanie vnútorného trhu, vyššia flexibilita trhu práce a podobne, ďalšiemu efektívnemu riešeniu nepomôžu. Dokonca ani presne nepomenúvajú, na ktoré konkrétne priority rastu ekonomiky sa treba v nasledujúcich rokoch zamerať. Riešenia v stave rétorických cvičení nepomôžu. Neochota, resp. riešiť len svoje záujmy, než robiť potrebné kroky sa totiž peknými rečami zamaskovať nedá.

Ing. Ondrej Barič, CSc.

Rezervované pre makroekonomiku

Priority sociálne - ekonomického rozvoja Slovenska do r. 2009

Podnikateľské kruhy, občania a inštitúcie sa zaujímajú aký bude dopad hospodárskej politiky a zámerov vlády v strednodobom a v dlhodobom období. Tento záujem rastie po prijatí SR do EÚ. Rastie aj počet subjektov, ktoré požadujú vypracovanie stratégie dlhodobého rozvoja spoločnosti, analýzu pozitív a negatív reformných krokov.

Stratégia rozvoja skúma možnosti vývoja na základe alternatívnych riešení. Hospodárska politika vlády SR mala by preto počítať s tým, že v 21. str. Slovensko okrem iného čelí: postupujúcej globalizácii, zmene klímy a strate biodiverzity, starnutiu obyvateľstva, informačnej revolúcií, ktorá mení ekonomiku a spôsob života, destabilizácii peňazí a peňažných systémov, atď.

Napríklad, informatika v kombinácii s novou technológiou mení peniaze na elektronické bity. Táto zmena má ďalekosiahle dôsledky, ktoré sa prejavujú vo všetkých sférach spoločnosti. Jedným zo závažných sociálne - ekonomických problémov je aj starnutie populácie a s ním spojená problematika penzijných fondov a ich krytia. Pritom, len v členských štátoch OECD, záväzky vyplývajúce z týchto fondov nie sú kryté vo výške USD 35 mld. Rastúca nezamestnanosť je ďalším problémom. Globálna ekonomika nedokáže zamestnať 700 mil. nezamestnaných, pričom za posledných 20 rokov, globálne korporácie zvýšili výrobu a tržby o 700 % pri znižujúcom sa počte zamestnancov. A to, naznačili sme len niektoré úskalia, s ktorými ekonomiky SR musí počítať pri plňšom začlenení Slovenska do EÚ.

Rozbehnutá reforma, aj napriek negatívnym dopadom niektorých reformných krokov, umožňuje SR, aby sa adaptovala na podmienky EÚ, globalizujúceho sa sveta. Avšak, pozitíva reforiem by sa vyčerpali, pokiaľ by trh zaznamenal, že politická vôľa nie je v súlade s reformným procesom, že reformné kroky neprinášajú požadované výsledky.

V roku 2005, v porovnaní s predchádzajúcim rokom, spomalilo sa tempo ekonomického rastu. Liberalizácia cien, spolu s vývojom svetových cien komodít, sa premietli do nárastu inflácie v porovnaní s predpokladaným vývojom. Pretrváva aj nerovnovážny vývoj na bežnom účte platobnej bilancie. Táto prispieva k nárastu hrubej vonkajšej zadĺženosti, ktorá oslabuje vonkajšiu pozíciu SR. Pritom, ekonomika SR je závislá na dovoze primárnych energetických zdrojov, ktorých dovoz kryje 80 % potrieb a premieta sa do nerovnováhy na bežnom účte. Tento deficit sa financuje nárastom

Bachár

zahraničného dlhu. Príliv zahraničného kapitálu nedokázal zvrátiť tento vývoj.

Privatizácia spojená s prílivom zahraničného kapitálu zmenila sektorovú štruktúru ekonomiky. Zamestnanosť sa znížila v primárnom a v sekundárnom sektore v prospech terciárneho sektora. Na tvorbe HDP primárny sektor sa podieľa 4 %, sekundárny 31 % a terciárny 65 %. Avšak, ekonomický rast je potrebné zabezpečiť aj zmenou štruktúry priemyselnej výroby, a to, od výroby s nízkou pridanou hodnotou a vysokou surovinovou náročnosťou k sofistikovanej výrobe. V SR, chemický priemysel spolu s hutníctvom si udržiava vedúce postavenie, pričom sa zvýšila váha výrobkov s vysokými požiadavkami na spotrebu materiálov a energií.

Menová politika sa vyvíja pod tlakom rastúceho prílivu kapitálu. NBS intervenuje s cieľom spomaliť zhodnocovanie koruny, znásobuje rozsah sterilizačných opatrení. Avšak, vzhľadom na cieľ zaviesť euro od 1.1. 2009, otázne zostáva splnenie maastrichtských kritérií. Inflácia zostáva nad priemerom inflácie v EÚ. NBS by nemala tlačiť na znižovanie úrokových sadzieb s cieľom spomaliť zhodnocovanie koruny. Je otázne, nakoľko zhodnocujúca sa koruna je reálnym obrazom výkonnosti ekonomiky a tým aj reálneho dopytu po korunách. Pokiaľ, bokom zostáva analýza podmienok prechodu na euro a dôsledkov tohoto prechodu, nebudeme mať reálny obraz perspektív slovenskej ekonomiky.

Fiškálna politika sa tiež vyvíja pod vplyvom prebiehajúcich reforiem a plánovaného vstupu do EMU. MMF a Svetová banka doporučili vláde SR, aby pod vplyvom prílivu kapitálu a rastu ekonomiky, ktorý je vyšší ako je jej potenciál, pristúpila k striktnnej fiškálnej politike. Cieľom sú úspory na výdavkoch, zavedenie výdavkového stropu, zníženie štátneho dlhu a zlepšenie fiškálnej kontroly.

Po roku 2003 vláda pokračuje v štrukturálnej politike, reforme zdravotníctva a školstva, zvyšuje sa mobilita trhu pracovných síl, rozvíja sa infraštruktúra s cieľom prepojiť regióny s centrom. Pritom, konsolidácia fiškálneho deficitu nie je jednoduchá vzhľadom na náklady na reformy a na záväzky voči EÚ.

Pokiaľ SR má splniť maastrichtské kritéria, fiškálnu politiku v rokoch 2006 až 2008 je potrebné zamerať na: dôveryhodnosť strednodobej politiky, neumožniť proticyklické zameranie fiškálnej politiky, v súčinnosti s monetárnou politikou zabrániť prehriatiu ekonomiky, zabrániť dopadom štrukturálnych zmien na fiškálnu politiku, nakoľko fiškálna konsolidácia prebieha pod tlakom nákladov na reformy a začlenenia do EÚ.

Vonkajšie sú dané vývojom na svetových trhoch, nárastom cien za surovinové zdroje, hlavne ropu. Významnú úlohu zohráva v tomto procese vývoj ekonomiky USA a dopad kurzu dolára na euro. Na vývoj zahraničného obchodu SR negatívne bude vplývať zníženie tempa rastu globálnej ekonomiky. Spomedzi vnútorných činiteľov sa najvýraznejšie prejaví vzťah medzi zhodnocujúcou sa korunou a zameraním protiinflačnej politiky, možnosť zvýšiť zamestnanosť cez štrukturálne

reformy. Nakoľko domáci dopyt rastie rýchlejším tempom ako výroba, ekonomický rast vyžaduje konzistentnú hospodársku politiku, koordináciu činnosti na všetkých úrovniach vlády a štátnej správy a aby sa monitorovali riziká. V tomto zmysle, ďalšie reformné kroky sú dôležitým činiteľom stabilizácie a rozvoja ekonomiky.

Ing. Vladislav Bachár, CSc.

Medzinárodné politické vzťahy

Odchod z Gazy: Koniec ilúzie o „veľkom“ Izraeli

Jednostranné stiahnutie sa Izraela z pásma Gazy po 38 rokoch okupácie palestínskych území rozhodne patrí k najvýznamnejším, no najbolestnejším krokom izraelskej vlády, ktorý sa môže stať rozhodujúcim míľnikom na ceste k trvalému mieru na Blízkom východe. Palestínsky odpor a obeť boli jedným z faktorov podieľajúcich sa na rozhodnutí Ariela Šarona, izraelského premiéra a predsedu nacionálno-pravicovej strany Likud, zvrátiť politiku, ktorú desiatky rokov nekompromisne obhajoval. Na druhej strane, tento izraelský krok nebol výsledkom vojenskej porážky, ani politických rokovaní.

Čo znamená odchod Izraela z pásma Gazy? V prvom rade skončil sen židovských osadníkov a mnohých rabínov, o budúcom veľkom Izraeli, ktorý mal byť náboženským útvarom a „svätým národom“ očakávajúci príchod Mesiáša. V takomto štáte by sa štátna moc a demokracia musela podriaďovať rabínom. Kneset, vláda a najvyšší súd by síce naďalej existovali, ale ich rozhodnutia by museli schvaľovať rabíni. Vo fantázii osadníkov nebolo miesta pre palestínsky národ, ani pre moderný a sekulárny Izrael. Židovsko-židovský boj o pásmo Gazy sa tak ukázal ako neúprosný zápas medzi štátnou mocou a cirkevnou hierarchiou o budúci charakter jediného židovského štátu. Tento zápas, v ktorom víťazí realizmus a pragmatizmus izraelskej vlády, bude ďalej pokračovať a gradovať. Súčasný stav v izraelskej spoločnosti potvrdzuje, že Izrael sa ešte nedostal medzi krajiny, ktoré si otázku vzájomného vzťahu štátnej a cirkevnej moci už dávno vyriešili. Patrí k tým, ktoré sa dnes o tomto probléme intenzívne sporia, pritom moslimský svet, až na Turecko, o tejto otázke ešte nezačal ani premýšľať.

Stiahnutie Izraela z Gazy poukazuje na novú dimenziu v politike súčasnej izraelskej vlády. Premiér A. Šaron rýchlo pochopil, že cestovná mapa z roku 2003, iniciovaná USA, sa vôbec nezlučuje s realitou a teda nikam nevedie, existujúci stav na Blízkom východe je neudržateľný a že 8 500 židovských osadníkov medzi 1,2 miliónom Palestínčanov v Gaze nemá žiadnu budúcnosť. Jednostranné stiahnutie, pri absencii politických

Hrivík

rozhovorov, bolo jediným zmysluplným krokom na uvoľnenie napätia a k stabilizácii. Aj izraelská ľavicová a liberálna (ku ktorým A. Šaron zrejme nepatrí) sa uvedomujú, že Šaronov pragmatizmus môže byť prvým krokom správnym smerom. Budúce rokovania sa už budú musieť zaoberať otázkou konečnej hranice medzi Izraelom a Palestínou, osudom 200 tisíc židovských osadníkov na západnom brehu Jordánu, štatútom Jeruzalema a problémom palestínskych utečencov z rokov 1947 – 1948. Vo všetkých týchto otázkach sa však priepať medzi izraelskými a palestínskymi postojmi od neúspešných rokovaní v americkom Camp Davide v roku 2000 nijako nezmenšila. Pokúšať sa za týchto okolností o unáhlené rokovania by nebolo len demonštráciou márnosti, ale mohlo by to na oboch stranách prehĺbiť odcudzenie a podozrievavosť. Pravdepodobne jediným racionálnym riešením v súčasnosti je uznať, že jednostranné kroky na oboch stranách môžu ďalej podporiť uvoľňovanie napätia a konečné zmierenie. Na izraelskej strane by to mohlo byť ďalšie sťahovanie z malých a izolovaných osád na západnom brehu Jordánu, na palestínskej strane nevyhnutné upevnenie kontroly Palestínskej samosprávy nad všetkými bezpečnostnými službami a milíciami, zaistenie bezpečnosti a poriadku na Izraelom opustených územiach a zabránenie šíreniu terorizmu palestínskymi militantmi.

Na niektoré zásadné problémy „oslobodenej“ Gazy bude musieť reagovať tiež medzinárodné spoločenstvo. Ak si uvedomíme obrovské rozdiely v priemernom ročnom plate Izraelčanov (asi 16 000 USD) a Palestínčanov (asi 700 USD) ako i nedostatok dobre platenej a kvalifikovanej práce, čo sa potom stane s obrovskými masami nezamestnaných Gazanov? Ak nebudú rodiny Palestínčanov v Gaze žiť na primeranej úrovni, i keď podstatne nižšej ako v susednom Izraeli, a bez vízie o lepšej budúcnosti, obnovenie cezhraničného násillia prerastajúceho do tretej palestínskej intifády bude len otázkou času.

Budúcnosť izraelsko-palestínskych vzťahov bude závisieť najmä od ďalšieho smerovania mierového procesu. O strategických otázkach, ako sú spoločné hranice, západný breh Jordánu, Jeruzalem a utečenci, sa bude musieť rokovať bilaterálne. Priame izraelsko-palestínske rozhovory, v súlade s medzinárodným právom a s pomocou medzinárodného spoločenstva, sú jedinou cestou vpred. Podpísať dohodu o ukončení konfliktu dnes, alebo v dohľadnej dobe, je nemysliteľné. Avšak k rovnakému výsledku bez formálnej dohody možno dospieť aj prostredníctvom stabilizácie a postupnej deeskalácie násillia podobne ako na Cypre alebo v Bosne. Práve táto možnosť zostáva pre Izraelčanov a Palestínčanov najpriateľnejším riešením.

Ing. Pavol Hrivík, CSc.

Medzinárodné ekonomické vzťahy

Riziká spojené so vstupom do eurozóny

Po prijatí SR do EÚ, v súlade s európskou legislatívou nasleduje plnenie európskych legislatívnych kritérií, t.j., následný vstup do eurozóny. Splnenie konvergentných kritérií sa viaže na stabilné ceny, vývoj dlhodobých úrokových sadzieb, deficitu verejných financií a verejného dlhu; na kurzové konvergentné kritérium, t. j., minimálnu dvojročnú účasť v ERM II. mechanizme. Pri plnení týchto kritérií, „nové“ členské štáty EÚ nemajú tzv. opt – out výnimku. To znamená, že SR nemôže vstup do eurozóny jednoducho odmietnuť. Tento vstup môže zrýchliť, alebo oddialiť, pretože „Zmluva o prístupe k EÚ“ neurčuje termín vstupu do EMU.

Diskusia o termíne vstupu do EMU prebieha takmer vo všetkých „nových“ členských štátoch EÚ. V SR, v súvislosti so vstupom do eurozóny sú v popredí tzv. technické náležitosti spojené s organizáciou prechodu od slovenskej koruny na euro od 1.1. 2009. Preto v predloženom príspevku, v rámci priestoru, ktorý je k dispozícii, venujeme pozornosť niektorým rizikám, ktoré sú spojené s prechodom na euro.

Vznik eura a eurozóny sa považuje za zásadnú zmenu v medzinárodných menových vzťahoch. Pokiaľ táto zmena bude úspešná, menový systém 21. str. bude zásadne iný ako systém, ktorý bol založený na dominujúcom postavení USD po roku 1945. V Európe, už približne 300 mil. ľudí má nové peniaze. Táto skutočnosť má silný ekonomický podtext, ktorý sa premieta do pomeru síl vo svete. Úspešné euro umožní sformovať paneurópsku identitu. Úspech povedie k sformovaniu silných inštitúcií, ktoré zrýchlia integračný proces v rámci EÚ. Štáty, ktoré nebudú zapojené do eurozóny, v rámci EÚ a tým aj svetovej ekonomiky, budú mať len marginálny význam. Napriek tomu, časť ekonómov, vrátane von Hayeka a M. Friedmana, považuje zavedenie eura za veľký omyl 20. str. Výhody prechodu na euro vidí len v znížení transakčných nákladov. Ďalšia skupina ekonómov poukazuje na riziká, ktoré sú spojené s reformami, ktoré sú potrebné, pokiaľ eurozóna má byť funkčná. Argumentuje tým, že prvé hodnotenie činnosti eurozóny a eura, nedáva jednoznačné výsledky, nakoľko, eurozóna sa stala najviac zaostávajúcou časťou svetovej ekonomiky. Do popredia sa dostala aj kritika fungovania Paktu stability a rastu a jeho dopadu na fiškálnu politiku a možnosti jej harmonizácie s menovou politikou a rozdiely v daňových systémoch členských štátov EÚ, ale aj neúnosná regulácia podnikateľskej aktivity a s ňou spojená byrokracia administratívy. Poukazuje sa na skutočnosť, že zmiernením kritérií Paktu stability a rastu vzniká priestor pre pravidelné prekročovanie 3 % rozpočtového deficitu a 60 % podielu zadĺženosti na HDP; vyvíja sa tlak na ECB, aby pri nízkych úrokových sadzbách uvoľnila priestor pre infláciu a znížila hodnotu eura.

Riziká súvisia s politickými a sociálno-ekonomickými dôsledkami, ktoré sa môžu, ale nemusia prejavovať ako vedľajší efekt plnenia maastrichtských kritérií a Paktu stability a rastu. Napríklad, pokiaľ „nové“ členské štáty EÚ nebudú schopné plniť tieto kritéria a ostatné štáty budú súhlasiť so sankciami, „nové“ štáty musia pristúpiť k priam drastickým opatreniam požadovaným Európskou komisiou. Zrejme je aj dilema v zameraní hospodárskej politiky. Na jednej strane, „nové“ štáty musia plniť maastrichtské kritéria a na druhej znižovať rozdiely v ekonomickej úrovni v EÚ; synchronizovať priebeh ekonomického cyklu v rámci EÚ a eurozóny. Otvoreným zostáva spôsob, akým tieto štáty majú stimulovať ekonomický rast v podmienkach menovej politiky, ktorú presadzuje ECB vtedy, keď EMU neumožňuje retrospektívne zmeny v režime menových kurzov, presadzuje zásadu rovnakého zaobchádzania s členskými štátmi, vrátane kandidátskych štátov, ako hlavné determinanty rastu HDP presadzuje stabilitu spolu s ekonomickým rastom.

Problémy v štátoch, ktoré sa usilujú o urýchlený vstup do eurozóny môžu vzniknúť v dôsledku: 1. Postupného spevňovania menového kurzu. To znamená, že pri rastúcej produktivite práce a pri fixnom kurze, inflácia bude vyššia v porovnaní s požiadavkami Paktu stability a rastu. Potom protiinflačné opatrenia môžu spôsobiť straty vo výrobe. 2. Pri vstupe do EMU, klesajúce úrokové sadzby v kombinácii so zvolením kurzom meny sa spravidla premietajú do nižšej úrokovej marže, znižujú hodnotu aktív denominovaných v domácej mene s následným dopadom na vonkajšiu nerovnováhu. Recesia je riešením vzniknutej situácie. 3. Malá, otvorená ekonomika je jedným z charakteristických znakov štátov, ktoré usilujú o vstup do EMU. Tieto štáty sú preto citlivé na špekulatívne toky kapitálu, ktoré ohrozujú stabilitu meny a deformujú menové kurzy. 4. V štátoch, ktoré usilujú o prijatie do EMU rastú požiadavky na verejné investície, hlavne do infraštruktúry, ozdravenia životného prostredia, podpory rozvoja súkromného sektoru, rastu konkurencieschopnosti, atď. Avšak, s cieľom plniť maastrichtské kritéria, protiinflačná politika môže vyústiť do reštriktívnej politiky a znásobiť náklady na nastolenie rovnováhy v národnom hospodárstve. Rozdielny stupeň otvorenosti jednotlivých ekonomík sa premieta do ich rôznej citlivosti na vonkajšie šoky, konvergencie cenových hladín a ekonomickej úrovne.

Na základe uvedených a ďalších skutočností môžeme konštatovať, že v súčasnej podobe, euróza nespĺňa požiadavky kladené na optimálnu menovú zónu. Neprekvapuje preto, že aj Romano Prody konštatoval, že prechod na euro je vyslovene politickým krokom s cieľom vytvoriť bipolárnu svetovú ekonomiku. Tomuto cieľu je podriadený aj vstup „nových“ členských štátov EÚ do EMU. Pritom, nezodpovedaná zostáva otázka, nakoľko euro predstavuje reálnu konkurenciu vo vzťahu k doláru, či nie je peňažnou jednotkou, ktorá v konečnom dôsledku neoslabí európsku ekonomiku? Vývoj v najbližších rokoch nám dá najlepšiu odpoveď na túto otázku.

Ing. Vladislav Bachár, CSc.

Osobnosti

John Naisbitt

Dnes svetoznámy americký futuroológ sa preslávil hneď svojou prvou publikáciou *Megatrendy*, ktorá vyšla v roku 1982. Odvtedy, teda za vyše 20 rokov, je budúcnosť centrom aktivít Naisbitta. Nielen ako autora, ale aj ako žiadaného prednášateľa po celom svete. *Megatrendy* boli vyvrcholením takmer 10-ročného výskumu v tejto oblasti a sú tiež jedným z úspešných príbehov, ktoré niektoré publikácie píše. Táto publikácia vyšla v 57 krajinách, predalo sa jej viac ako 8 mil. kópií, na zozname bestsellerov v *New York Times* bola viac ako 2 roky. Naisbitt sa dostal do povedomia ľudí a stal sa globálnym filozofom medzi futuristami. Vzhľadom na jeho poslanstvo je stredobodom pozornosti nielen globálnych korporácií, ale aj medzi významnými politikmi. Je to spôsobené na jednej strane jeho skúsenosťami vo vysokých manažérskych pozíciách (IBM, Eastman Kodak), politike (poradca prezidenta Kennedyho, špeciálny poradca prezidenta Johnsona), ale aj jeho súkromným životom, pretože pobýval v rôznych krajinách na viacerých kontinentoch, čo spôsobilo, že všetky tieto skúsenosti a zážitky sú transformované aj v jeho dielach.

Okrem prvých *Megatrendov* publikoval aj bestseller *Re-inventing the Corporation* v roku 1985 a *Megatrendy 2000* v roku 1990. Spolu s Patriciou Aburdenovou publikoval v roku 1992 *Megatrendy pre ženy*. V tom istom roku sa v Japonsku stala bestsellerom ďalšia jeho publikácia – *Japonská kríza identity*. V roku 1994 vydal knihu *Globálny paradox* a v 1995 *Megatrendy v Ázii*. Zatiaľ posledná publikovaná kniha je *High Tech High Touch*, ktorá vyšla v roku 1999 a bola publikovaná v 17 krajinách. V súčasnosti pracuje na novej knihe, ktorá zmení obraz, ktorý majú ľudia vytvorený o svetovej ekonomike.

Redakcia

Recenzia

Baránik, M. - Farkašová, M.: *Národohospodárska politika*

Významným prínosom pre oblasť skúmania teoretických a praktických problémov hospodárskej politiky je publikácia od autorov prof. Ing. Michal Baránik, PhD. a Doc. Ing. Mária Farkašová, PhD.. Publikácia „*Národohospodárska politika – Teória a prax*“ je určená pre široký okruh čitateľov. Je adresovaná nielen odbornej, ale aj širšej verejnosti, ktorú zaujímajú teoretické a praktické problémy hospodárskej politiky. Nájde využitie najmä ako učebný text k štúdiu *Národohospodárska politika*, vyučovaný na ekonomickej a právnických fakultách domácich a zahraničných univerzít.

Publikácia „Národohospodárska politika – Teória a prax“ je rozdelená do dvoch častí, pričom zahŕňa široké spektrum poznatkov reprezentovaných vo svetovej a domácej literatúre, ako aj vlastné teoretické a praktické poznatky z realizácie hospodárskej politiky v podmienkach transformácie ekonomiky Slovenskej republiky.

Obsahom prvej časti sú teoreticko-metodologické východiská hospodárskej politiky a základné vecné problémy, ktoré reprezentujú hrubý domáci produkt, zamestnanosť a infláciu. Prvú časť autor Michal Baránik, logicky štruktúroval do 8 kapitol. V prvej až tretej kapitole autor vysvetľuje vývojové etapy formovania hospodárskej politiky spolu s objektom hospodárskej politiky a spoločenskými podmienkami formovania cieľov hospodárskej politiky.

Úspešnosť hospodárskej politiky je podmienená aj jednotlivými nástrojmi, ktorým je venovaná štvrtá kapitola.

Cieľom hospodárskej politiky je zabezpečenie rastu blahobytu spoločnosti. Väzba blahobytu sa viaže na parametre ekonomiky, ktoré sú súčasne cieľmi hospodárskej politiky. Vecným problémom hospodárskej politiky, akými sú rast hrubého domáceho produktu, vývoj zamestnanosti a nezamestnanosti, stabilita a nestabilita cien, stav platobnej bilancie, saldo štátneho rozpočtu a ďalšie, sú charakterizované a doplnené o praktické príklady v piatej až ôsmej kapitole.

Druhá časť publikácie od autorky Márie Farkašovej je štruktúrovaná do 8 kapitol a je zložená z vybraných segmentov hospodárskej politiky. Sú v nej zhrnuté poznatky praktickej realizácie hospodárskej politiky v účastnosti, so zreteľom na podmienky Slovenskej republiky.

Predmetná publikácia predstavuje logicky usporiadaný súbor poznatkov z oblasti teórie a praxe hospodárskej politiky. Svojou odbornou garanciou čitateľovi poskytuje prehľadný a dôkladný obraz o fungovaní národného hospodárstva, využití nástrojov hospodárskej politiky a jej jednotlivých segmentoch, ktoré reagujú na súčasné trendy integrácie a globalizácie.

Ing. Katarína Adámková, FSEV, TnU

Európska únia

Kríza eurozóny?

Rašo

Väčšina prognóz od roku 2002 avizovala ekonomické ozdravenie eurozóny na druhú polovicu príslušného roka. Predpovede sa, žiaľ, ukázali ako príliš optimistické, rovnako ako aj stanovisko MMF zo začiatku augusta t.r. Na druhej strane treba objektívne priznať, že MMF vo

svojom hodnotení upozorňoval, že „hmla zahalujúca stav ozdravenia sa nestratila“.

Prečo ekonomický vývoj eurozóny pokračuje v znepokojujúcom trende? Prečo sú predpovede analytikov a prognostikov v odhadoch tohto nepriaznivého stavu nepresné a nedokážu ho presne predvídať?

V súčasnosti by sme mohli zjednodušene diagnostikovať ako príčinu tohto stavu dramatický nárast cien ropy a výmenného kurzu eura, ktoré mali negatívny dopad na rast v eurozóne v prvej polovici t.r.

Možno hľadať vysvetlenie v obave zo štrukturálnych reforiem? Nebolo by to zrejme celkom pravdivé. Problém štrukturálnych reforiem nemôže úplne vysvetliť príčiny zlyhania zmeny ekonomického cyklu smerom nahor, smerom k ekonomickému rastu. Okrem toho, členské štáty eurozóny predsa už s implementáciou štrukturálnych reforiem vo svojich ekonomikách začali.

Nemecko naštartovalo reparáciu sociálneho systému. Taliansko sa pustilo do reformy dôchodkového systému. Francúzsko v súčasnosti ohlásilo zmäkčenie pracovno-právnych zákonov. Počet reforiem je v skutočnosti imponantný.

Konzervatívni politici a obchodníci vysvetľujú problémy eurozóny v súvislosti so stratou konkurencieschopnosti. Tento argument však taktiež nevyznieva príliš dôveryhodne. Veď ako môže trpieť eurozóna nízkou konkurencieschopnosťou, keď má trvale prebytkový bežný účet so zvyškom sveta?

Nemecko bolo v minulom roku najväčším svetovým exportérom. To je fakt, ktorý zjavne vyvracia podobné úvahy a naopak svedčí o sile a konkurencieschopnosti tejto ekonomiky. Problémom Nemecka je však už dlhšiu dobu slabý domáci dopyt a investície.

Jednou z možných príčin mimoriadne nízkeho dopytu môžu byť nesprávne implementované štrukturálne reformy, ktoré vniesli medzi obyvateľstvo pocit neistoty. Chýbala im transparentnosť v zmysle dĺžky trvania reformného procesu, jasné definovanie sledovaných zmien a toho, čo zostane nezreformované. Nemožno sa preto čudovať, že si obyvatelia začali vytvárať úspory nielen pre prípad nešťastia a na „staré časy“, ale tiež na preklenutie reforiem.

Aké je z tejto situácie možné východisko? Akú odpoveď prinesú pre Nemecko a zároveň do značnej miery aj pre eurozónu predčasné všeobecné voľby v Nemecku? Zdá sa, že Nemecko sa rozhodlo nenaplniť striktné Maastrichtské kritériá. Predpokladaný vstup CDU do vlády prinesie so sebou úsilie o konsolidáciu federálneho rozpočtu, čo bude predstavovať pre ekonomiku eurozóny nepochybne vážny problém. Tento scenár nemusí byť vôbec vzdialený. Predvolebné vyhlásenia CDU obsahovali aj záväzok zvýšenia DPH o 2 percentuálne body.

Najoptimistickejším poznaním pre ekonomiku eurozóny je však skutočnosť, že niektoré z podmienok ozdravenia sa už uplatňujú. V eurozóne sú už dlhšie časové obdobie pod kontrolou mzdy. Korporácie dosiahli značné zisky. Existuje tlmný dopyt po predmetoch dlhodobej

spotreby. Mnohé investičné rozhodnutia len čakajú na ich skutočnú realizáciu.

K naplneniu ozdravného procesu je však nevyhnutné prijať aj správne makroekonomické politické rozhodnutia. Ideálne by bolo, keby boli tieto politiky vzájomne zosúladené.

Ústupkom CDU, za predpokladu „veľkej koalície so SPD“ by mohlo byť odloženie zvýšenia DPH v Nemecku. Taliansko by mohlo konkrétne prispieť stratégiou reformy trhu práce, čo by zamedzilo ďalšej akcelerácii nákladov na práce a zabránilo by ohrozovaniu talianskej konkurencieschopnosti.

Európska centrálna banka by mohla znížiť v čo najkratšom čase úrokové sadzby najmenej o polovicu percentuálneho bodu bez toho, aby sa to vážne dotklo cielenej inflácie. Nakoniec, členské štáty eurozóny by mali konečne sformulovať spoločnú ekonomickú stratégiu a vysvetliť svojmu elektorátu podrobne: 1. ako zabezpečiť väčší : rast, zamestnanosť, dôstojnú životnú úroveň, 2. z čoho vychádzajú reformné programy, 3. ako dokázu zabezpečiť likviditu dôchodkového systému, 4. ako udržať fiškálnu solventnosť v dlhodobom horizonte.

Čomu by sa mala rozhodne eurozóna vyhnúť? Predovšetkým zlým radám , resp. odporúčaniam a“ falošným prorokom“. Nemala by sa poslušne, až slepo, skláňať pred trvalými výzvami ECB na dodržiavanie deficitných rozpočtových pravidiel. Na druhej strane by sa nemala bezvýhradne riadiť ani odporúčaniami MMF, či jednostranným zameraním sa len na prehlbovanie Lisabonskej agendy, zabezpečujúcej účinný prístup k prehlbeniu konkurencieschopnosti EÚ. Treba zobrať do úvahy tiež fakt, že niektoré odporúčania MMF boli už v minulosti bezúspešne odskúšané.

Základným problémom eurozóny nie je obava z reforiem vo všeobecnosti, ale obava z ich správneho obsahu. Je to aj dôsledok skutočnosti, že eurozóna sa ešte netransformovala z menovej na ekonomickú úniu. Jej reformy si vyžadujú koordináciu. Tento proces by však nemal byť ponechaný na Európsku komisiu a na národných ministrov financií, a to najmä kvôli ich prílišnej, až úzkostlivej väzbe na národné deficity. Jednoducho niet inej alternatívy, ako povýšiť a ukotviť zodpovednosť za ekonomiku eurozóny na najvyššiu politickú úroveň – na úroveň premiérov jednotlivých národných vlád.

Bez takejto zásadnej zmeny bude eurozóna čeliť depresívnej perspektíve, trpiacej na polovičatosť v ozdravnom procese. Bude jej chýbať podstata.

Ing. Michal Rašo, PhD.

Životné míľniky

Prinášame skromnú, o to srdečnejšiu kyticu pozdravov jednej z najvýznamnejších žijúcich slovenských osobností – duchovnému, historikovi, literátovi a pedagógovi Prof. Milanovi S. Ďuricovi, Sc.Pol.Dr., k jeho 80. narodeninám. Doteraz uverejnil okolo tisíc bibliograficky zachytených vedeckých a publicistických prác. Jeho najvýznamnejšie dielo: Dejiny Slovenska a Slovákov, 2. vyd.1996, patriace do knižnice každej slovenskej rodiny (všetkých národností) bude aj do budúcnosti, napriek intrigám odporcov slovenskej samostatnosti, patriť k zlatým, nefalšovaným prameňom poznania našej minulosti, prítomnosti i úvah pre našu budúcnosť. Množstvo jeho prác, vydaných okrem slovenčiny v mnohých svetových jazykoch, prezrádza autorov vysoký intelekt, erudíciu, duchovnú hĺbku, exaktnosť. Tá najviac zhrýza flexibilných odporcov Ďuricovho diela z historickej i iných oblastí. Doma aj v zahraničí. Menej je o jubilentovi známe, že napísal aj vyše 150 básní, z ktorých M. Sch. Trnavský 3 zhudobnil, i že jeho prvý publicistický počín mal ekonomický obsah: o novozaloženom podniku v Lipanoch, okr. Sabinov. A teší nás, že napriek enormnej zaťažnosti patrí k vzácnym prispievateľom našich SILOČIAR. Želáme mu dostatok tvorivých síl do ďalších desaťročí plodnej práce v prosperujúcom Slovensku.

Ďurica

Ing. Ladislav Lysák, DrSc.